

REFLECTIE EN RADICALISERING VAN MAATSCHAPPELIJKE TENDENSEN BINNEN DE SUBCULTUUR VAN ECSTASYGEBRUIKERS

Verheving van genotbeleving en strooptocht naar kicks en sensaties

Jan Vanovermeire¹

Summary: This paper is a reproduction of the theoretical study conducted in the frame of our Ph D research to the subculture of ecstasy users. This study offers a survey of our theoretical analysis and findings and it is framed within the contemporary movement of research into the sociological phenomenon of the raveculture, the subculture in which a combination is made of ecstasy consumption and recreational polydrug use, dance and entertainment. We assume that members of the raveculture first of all introduce conducts and procedures from the surrounding environment into their subculture and secondly radicalise, process and transform these conducts and procedures within the frame of their subculture. We focus our analysis within this on the radicalisation of the notion of "pleasure" and on the concepts of permissive tolerance and the semi-autonomous social field.

1. Introductie

Voorliggend artikel kadert binnen de hedendaagse stroming van onderzoek naar het sociologisch en maatschappelijk aan belang winnende fenomeen dat wordt gedefinieerd als de "subcultuur" van ecstasygebruikers. Binnen deze subcultuur wordt de combinatie gemaakt van ecstasyconsumptie en recreatie enerzijds en van dans en entertainment anderzijds.² Leden van de ecstasy-ervaringcultuur brengen ten eerste handelwijzen, tendensen en gedragsregels uit de omgevende maatschappij in hun subcultuur binnen en ten tweede bewerken, transformeren en radicaliseren zij deze waarden, normen, handelwijzen, tendensen en gedragsregels binnen het kader van hun subcultuur.

De door ons ontwikkelde onderzoekshypothese van radicalisering van "genot" en risicovol gedrag wordt binnen het kader van dit artikel opgebouwd aan de hand van de volgende argumenten: de centraliteit van de notie van de ecstasy-ervaring door de groep van steeds jonger wordende druggebruikers, de steeds verder schrijdende normalisatie van de ecstasyconsumptie in Vlaanderen, de toenemende temporele en ruimtelijke ex-

¹ De auteur is licentiaat Rechtsgeleerdheid en licentiaat Sociaal-culturele Antropologie. Hij is als wetenschappelijk onderzoeker verbonden aan het Instituut voor Sociaal Drugsonderzoek (ISD), Universiteit Gent en is doctorandus bij de afdeling Strafrecht en Criminologie met een beurs van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO).

² ADLAF, E.M. en SMART, R.G., "Party subculture or dens of doom? An epidemiological study of rave attendance and drug use patterns among adolescent students", *Journal of Psychoactive drugs*, 1997, 29 (2), pp. 193-198; RIETVELD, H., "The house sound of Chicago" in REDHEAD, S., WYNNE, D. en O'CONNOR, J. (eds.) *The clubcultures reader, reading in popular cultural studies*, Oxford, Blackwell, 1998, 106-118 en REYNOLDS, S., *Generation Ecstasy*, New York, Routledge, 1998.

pansie van de ravecultuur binnen de publieke, maatschappelijke ruimte in Vlaanderen, de nieuwe creatie van eigen spatio-sociale waarden en normen door subculturele leden en ten slotte de conceptualisering van de subcultuur van ecstasygebruikers als een *semi-autonoom sociaal (SAS) veld*. Wij verwijzen in deze tevens naar de gegevens die ons reeds ter kwantitatieve ondersteuning zijn ter beschikking gesteld door de Afdeling Dataverzameling en Analyse van de KULeuven: deze resultaten tonen aan dat onder de jongste generaties de waardering van genot sterk is toegenomen.³

2. Consumptie van *designer drugs* binnen de ravecultuur. Polydruggebruik en het triumviraat muziek, dans en ecstasy

Zoals onderzoekers in Australië, Canada en Engeland aangeven, bestaat er een sterk verband tussen de *dance-scene* en de consumptie van welbepaalde illegale substanties, voornamelijk ecstasy en amfetamines.⁴ Beck en Rosenbaum benadrukken dat ecstasy uitgegroeid is tot de ideale drug *par excellence* ter begeleiding van een “nachtje stappen”. Ecstasy leent zich met name in hoge mate tot het verlengen van de dans- en genotservaring.⁵ Naast de eigenschap de danservaring te verlengen wordt ecstasy binnen de literatuur de eigenschap toegedicht de “prototypische drug te zijn van de ravecultuur [...] de mentale conditie waarin het de gebruikers brengt relateert immers op directe wijze aan geluiden, stromingen en concepten binnen de housecultuurmuziek”. Onderzoek in Australië, zoals gevoerd door Boys, toont aan dat ecstasy voornamelijk wordt geconsumeerd op raves.⁶ Drie vierden van de respondenten vindt ecstasy de uitverkoren illegale drug voor tijdens een rave en 65,5% van de respondenten had voor het eerst ecstasy gebruikt precies op de locatie van een rave.⁷

Bovendien is ecstasy omgeven door een wolk van postmoderniteit en *trendyness*.⁸ De beeldvorming betreffende de consumptie van ecstasy heeft nog weinig gemeen met het wollige, pseudo-hippie en zelfs “ranzige” imago van heroïnegebruik. De straatnaam “ecstasy” verraaft een verwijzing naar een doorgedreven cultuur van plezierbeleving. De attractieve gebruikerseffecten, waarnaar verwezen door respondenten, die tevens de aantrekkingsfactoren van ecstasy uitmaken werden reeds eerder vastgesteld in onderzoek in verschillende landen zoals Nederland, Australië, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Duitsland.

³ European Social Survey, eerste ronde 2002, gegevens voor Vlaanderen.

⁴ FORSYTH, A.J.M., “Ecstasy and illegal drug design: a new concept in drug use”, *International Journal of Drug Policy* 1995, 6(3), pp. 193-209; COLLIN, M., *Altered States: the story of ecstasy culture and acid house*, Londen, Serpent’s tail, 1998.

⁵ BECK, J. en ROSENBAUM, M., *Exploring XTC: a description of MDMA users*, Report to the National Institute on Drug Abuse, San Fransisco, Institute for scientific analysis, 1998.

⁶ BOYS, A., “Polydrug use at raves by a Western Australian sample”, *Drug and Alcohol Review* 1998, 16(3), pp. 227-234.

⁷ WARD, J. & FITCH, C., “Dance culture and drug use” in STIMSON, G.V., FITCH, C. & JUDD, A. (eds), *Drug use in London*, pp. 108-124, Londen, Leighton, 1998.

⁸ PEARSON, G., “Normal drug use: ethnographic fieldwork among an adult network of recreational drug users in inner London”, *Substance use and misuse* 2001, 36, pp. 167-200; COLLIN, M., *Altered States: the story of ecstasy culture and acid house*, Londen, Serpent’s tail, 1998.

Recent onderzoek van Hunt in Hong-Kong toont aan dat *designer* of club drugs, waaronder ecstasy en ketamine vallen, in het bijzonder in de smaak vallen van respondenten omwille van hun methode van inname die zich sterk onderscheidt van de negatief geconnoteerde en zelfs gestigmatiseerde wijze van injectie en consumptie van bijvoorbeeld heroïne.⁹

De ontstaansgeschiedenis van ecstasy en van de ravecultuur toont een sterk gelijklopende evolutie. Onderzoekers zijn overtuigd dat het precies de combinatie van beide fenomenen is die uiteindelijk heeft geleid tot de enorme expansie van het gebruik van ecstasy, te weten “de atmosfeer van eenheid, van het omzetten van verschillen tussen gebruikers en clubbers in harmonie”. Het triumviraat ecstasy, muziek en dans heeft effectief een lange en verspreide geschiedenis die ressorteerde in een wederzijdse beïnvloeding.¹⁰ Zonder het voorkomen van ecstasy hadden de *dance-scene* en de ravecultuur zich anders, minder globaal en wellicht in veel minder omvattende mate ontwikkeld. Cohen noteert reeds in 1998 dat de “ravecultuur niet dezelfde hoge vlucht zou genomen hebben zonder de aanwezigheid van ecstasy en dat ecstasy wellicht niet zo immens populair geworden zou zijn zonder de ravecultuur”.¹¹ Met het oog op onderzoek dient bijgevolg doorgedrongen te worden tot de natuurlijke setting van ecstasygebruikers zoals hierboven beschreven, een setting die met de klassieke middelen niet of slechts zeer partieel bereikt worden.¹² De deelname aan het leven in de geobserveerde sociale omgeving dient door de onderzoeker te worden beperkt en verloopt uitsluitend in functie van het observeren, binnen de rol van “waarnemer als participant”.¹³

⁹ HUNT, G., “Drugs and dancing: a cross-national exploration”, *Unpublished Paper* 2003 en HUNT, G. “The meaning and gendered culture of getting high: gang girls and drug issues”, *Contemporary Drug Problems* 2002, 29(2).

¹⁰ SHAPIRO, H., “Dances with drugs: pop music, drugs and youth culture” in SOUTH, N. (ed.), *Drugs: cultures, controls and everyday life*, Londen, Thousand Oaks, 1999 en SHAPIRO, H., *Waiting for the man: the story of drugs and popular music*, Londen, Helter Skelter Publishing, 1999.

¹¹ COHEN, R.S., *The love drug: marching to the beat of ecstasy*, Binghamton, NY, Haworth Medical Press, 1998.

¹² Het betreft hier de in de literatuur als “*hidden populations*” omschreven groepen. Wat betreft het fenomeen van het illegale druggebruik komen op deze manier met name heel wat verborgen subgroepen aan het licht die aan de hand van klassiek onderzoek niet zouden kunnen bestudeerd worden. LAMBERT, E. (ed.), *The collection and interpretation of data from hidden populations*, National Institute on Drug Abuse Research Monograph Series, Rockville, M.D., National Institute on Drug Abuse, 1996; SPREEN, M., “Rare populations, hidden populations, and link-tracing designs: what and why?” in *Bulletin de Méthodologie Sociologique* 1998, 34-58; BENNET, A., *Popular music and youth culture – music, identity and place*, Londen, Macmillan, 73-102, 2000. Zoals Bennett aangeeft moeten we de manier onderzoeken waarop participanten onderhandelen over « vormen van het dagelijkse leven zoals deze aangetroffen worden in de gegeven sociale settings ».

¹³ SCHWARTZ, M.S. en SCHWARTZ, C.G., “Problems in participant observation”, *Am J Soc* 1955, 60: 343-353.

3. De ecstasy-ervaring *sensu stricto*, plezier en speelsheid in het vaandel

Op basis van een analyse van nationale en internationale literatuur stellen we vast dat de ecstasy-ervaringcultuur wordt gekenmerkt door verregaande vormen van hedonisme, door plezierbeleving en door een hieraan verbonden risicogedrag.¹⁴

Dit blijkt meteen uit de ecstasy-ervaring zoals beschreven door de gebruikers zelf. Studies over gebruikerseffecten in recreatieve setting enerzijds en in therapeutische setting anderzijds leren ons dat de voornaamste effecten van consumptie zijn: empathie, euforie, veranderde beleving van emoties, veranderde beleving van de factoren tijd- en ruimtebeleving en tenslotte een veranderd inzicht in de eigen gevoelswereld en in problemen waarmee men te kampen heeft.¹⁵ De tengevolge van de chemische werking van ecstasy verhoogde concentratie wordt op locaties binnen de ravecultuur in bijkomende mate gestimuleerd door een opstoot aan stimuli zoals geluid, licht, muziek en lichamelijke aanrakingen.¹⁶ Duizenden lichamen die in dezelfde cadans bewegen tasten de grenzen van de individuele identiteit aan. Dit type van samen-zijn ontlaadt de krijtlijnen van individualiteit.¹⁷ Maffesoli analyseert in deze zin het “clubben” als voorbeeld van een collectieve ervaring waarbij gemeenschappelijke gewaarwordingen, empathie en het heden dominante factoren zijn.¹⁸ De sociale ruimte van de ravecultuur dient in deze zin geïnterpreteerd te worden als een complex netwerk waarbinnen elke cultuur specifiek gelocaliseerd is, zij het op een manier waarbij deze verschillende lagen van het netwerk niet *an sich* van elkaar te onderscheiden zijn.

Bovendien blijkt uit literatuuranalyse van de gebruikerseffecten in therapeutische setting dat de meeste ecstasygebruikers tijdens en na consumptie de aandrang voelen hun leven fundamenteel een nieuwe wending te geven, dit tengevolge van een verregaande introspectie.¹⁹ Ten tweede blijkt uit onze analyse van de gebruikerseffecten in recreatieve setting dat het gebruik van ecstasy enerzijds voornamelijk geschiedt met het oog op het individueel ervaren van een ontspannende tijd, het vergeten van problemen, een dieper inzicht in het “zelf” en in de problemen waarmee men worstelt en anderzijds met het oog op het “sociaal” beleven van een aangename, in frequentie toegenomen sociale interactie.²⁰ Deze objectieven worden zowel individueel als sociaal gekenmerkt door een zoektocht en door een streven naar een toename van genot. Hedonisme, escapisme,

¹⁴ CALAFAT, A., *Risk and control in the recreational drug culture: SONAR PROJECT*, Palma de Mallorca, IREFREA, 2001, 347p; GASSER, P., “Psycho-lytic therapy with MDMA and LSD in Switzerland”, *Newsletter for the Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies* 1995, 3: 3-7.

¹⁵ SHERLOCK, K., *Psycho-social determinants of ecstasy use*, doctorale thesis, 1997.

¹⁶ METZNER, R., “The nature of the MDMA experience and its role in healing, psychotherapy and practice”, *Revision, the Journal of Consciousness Change* 1988, 10, no. 4, 59-72; COHEN, R., *The love drug: marching to the beat of ecstasy*, Binghamton, The Haworth Medical Press, 1998.

¹⁷ BAUMAN, Z., *Intimations of postmodernity*, Londen, Routledge, 1992; GASSER, P., “Psycho-lytic therapy with MDMA and LSD in Switzerland”, *Newsletter for the Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies* 1995, 3: 3-7.

¹⁸ MAFFESOLI, M., *The time of tribes: the decline of individualism in mass society*, Londen, Sage, 1996.

¹⁹ BECK, J. & ROSENBAUM, M., *Exploring XTC: a description of MDMA users*, San Fransisco, Report to the National Institute on Drug Abuse, Institute for scientific analysis, 1989.

²⁰ BECK, J. en WATSON, L., “New Age Seekers: MDMA Use as an adjunct to spiritual pursuit”, *Journal of Psychoactive Drugs* 1991, 23, 261-270; CALAFAT, A. e.a., *Night life in Europe and recreative drug use. Sonar 98*, IREFREA & European Commission, Valencia, Martin Impresores, 1999.

extase en gelukzaligheid fungeren hierbij als brandstoffen van praktijken van dans, van ecstasyconsumptie en van de creatie van een nieuwe identiteit: zij maken in deze zin zowel de “input” als de “output” uit van de ecstasy-ervaringcultuur. Er ontstaat een door Maffesoli als “underground” omschreven socialiteit die meer dan ooit individueel beleefd en geëxpliciteerd wordt. Mensen hebben met name in hun aard de fundamentele drang gemeenschappen op te zoeken. Auteurs als Spencer associëren het samen-zijn binnen het kader van subculturen dan ook met het *communitas*-begrip van Turner die net als Durkheim vormen van collectiviteit onderzocht.²¹

4. Temporele en spatiale expansie van de ravecultuur

Na onze analyse van de act van consumptie van ecstasy, van de ervaring van de gebruikerseffecten van deze consumptie en van het hiermee gepaard gaande en eruit voortvloeiende risicogedrag in relatie tot de ontwikkeling van de subcultuur die gebaseerd is op “genieten” bestuderen wij hierbij vervolgens het proces van de ontwikkeling van zogenaamde “recreationele plezierbeleving” binnen deze subcultuur.^{22,23}

De ecstasy-ervaringcultuur beperkt zich volgens onze observaties met name niet langer tot de materiële grenzen van clubs en raves, maar speelt zich ook ver daarbuiten af, in het oog en zelfs in het brandpunt van de omgevende samenleving. De subcultuur van gebruikers van ecstasy wordt ook buiten de vertrouwde ruimtelijke locaties van clubs en raves en buiten de temporele grenzen van het weekend verder gestuwd aan de hand van fenomenen als mode, kledij, iconen en vrijetijdsbesteding *sensu lato*. Deze stuwung geschiedt tevens door nationale reizen naar verschillende locaties per nacht die gepaard gaan met toenemend transport, door internationale reizen die gepaard gaan met toenemend recreationeel toerisme, door nieuwe communicatiemiddelen zoals internet en mobiele telefonie en tenslotte door het belangrijke, steeds groeiende en in de publieke ruimte waarneembare fenomeen van parades en « *reclaim the streets* »-evenementen.²⁴ De consensus binnen de groep van “ravers” bereikt met name ter gelegenheid van deze activiteiten een hoogtepunt wanneer de ordediensten, al dan niet illegale, raves uit elkaar trachten te drijven. Wij halen hierbij het voorbeeld aan van de illegale rave in Berlijn die tijdens onze observaties ter gelegenheid van de Love Parade 1999 op zulke wijze ontbonden werd. Na afloop van de Love Parade verzamelden verschillende honderden ravers zich in het metrostation nabij Alexanderplatz waarna een bestelwagen

²¹ TURNER, J.C., “Some current issues in research on social identity and self-categorisation theories” in N. ELLEMERS, R. SPEARS & B. DOOSJE (eds), *Social Identity* (Ch. 1, 6-34), Oxford, Blackwell, 1999; TURNER, V., *The Ritual Process*, Londen, Routledge, 1969; TURNER, V., “Body, brain and culture”, *Zygon* 1983, 18, 221-245.

²² Vanuit deze optiek is sprake van een tegen-cultuur waarbij in weerwil van maatschappelijke aanbevelingen in het algemeen en preventieprogramma’s in het bijzonder het heft in eigen handen wordt genomen en risico’s bewust in de ogen worden gekeken en de rug worden toegekeerd, met alle consequenties voor lichamelijk en geestelijk welzijn tot gevolg.

²³ CAMPBELL, C., “The sociology of consumption” in MILLER, D. (ed.) *Acknowledging Consumption: a review of new studies*, Londen, Routledge, 1995.

²⁴ MCKAY, G., *DiY Culture: party and protest in Nineties Britain*, New York, Verso, 1998; RICHARD, B. en KRUGER, H.H., “Ravers paradise, German youth cultures in the 1990’s” in SKELTON, T. & VALENTINE, G. (eds) *Cool places, geographies of youth cultures*, Routledge, Londen, 1998.

met geluidsapparatuur werd binnen gereden. De deuren werden vergrendeld en gedurende geruime tijd werd het gehele metroverkeer lam gelegd terwijl ravers dansten en plezier maakten op de sporen en aan de ingang van het metrostation.

Binnen de internationale literatuur wordt in deze gesproken van een globale ravecultuur of zelfs *post-rave* cultuur.²⁵ De geradicaliseerde beleving en uitwerking van genot beïnvloedt met name via de ontwikkeling van een dergelijke recreatieve mentaliteit en cultuur ook het dagelijkse leven van de participanten: niet alleen de *after*-praktijken die volgen op een nachtje clubben of uitgaan worden hiermee aangeduid maar tevens het dagelijkse leven van de leden in hun woon-, werk- en leefsituatie.²⁶

De impact van een lange nacht uit laat zich voelen de volgende dag en beïnvloedt het verdere verloop van het dagelijkse leven van de respondent, het dagelijkse leven waarvan hij in principe de draad opnieuw opneemt nadat alle fases, ook de *after*- en *chill out* fase, van de nacht afgerond zijn. Over vermoeidheid, een gevoel van lusteloosheid tijdens de (werk-)week en een verlaagde efficiëntie enerzijds en over recuperatieperiodes die al dan niet gedeeltelijk overlappen met de periode van niet-gebruik anderzijds werd tevens reeds gerapporteerd in internationaal onderzoek.²⁷

5. Normalisatie van ecstasyconsumptie en noties van genotbeleving

5.1. Normalisatie

Ten derde analyseren wij het proces van de normalisatie van het ecstasygebruik zelf.²⁸ De sociale representatie betreffende ecstasy sluit met name aan bij de hedonistische plezierbeleving en de in vele gevallen risicovolle consumptie van ecstasy. Genot en het “hier en nu” staan voorop. Deze attitude vertaalt zich dan ook in een toenemende normalisatie van ecstasyconsumptie binnen het kader van deze subcultuur, zich entend op bredere, omgevende en maatschappelijke tendensen zoals de toenemende zelfmedicatie en pillenconsumptie.²⁹ Het proces van normalisatie laat zich aflezen uit factoren van toegenomen drug- en ecstasybeschikbaarheid maar wijst tevens op een mentaliteit van radicalisering van genot. Deze radicalisering wordt immers gevoed door en mondt te-

²⁵ CARRINGTON, B. en WILSON, B., “Global clubcultures: cultural flows and late modern dance music culture” in CIESLIK, M. & POLLOCK, G. (eds), *Young people in risk society*, Aldershot, Ashgate, 2002; KOHN, M., *Dope girls: the birth of the British drug underground*, Londen, Lawrence and Wishart, 1992; RICHARD, B. en KRUGER H.H., “Ravers paradise? German youth cultures in the 1990’s” in SKELTON, T. en VALENTINE, G. (eds) *Cool places: geographies of youth cultures*, Londen, Routledge, 1998.

²⁶ DE CERTEAU, M., *The practice of everyday life*, California, University of California Press, 1984.

²⁷ MEASHAM, F. en PARKER, H., “The teenage transition: from adolescent recreational drug use to the young adult dance culture in Britain in the mid-1990s”, *Journal of Drug Issues* 1998, 28(1), pp. 3-32; MEASHAM, F., *Dancing on drugs: risk, health and hedonism in the British club scene*, Londen, Free Association Books, 2001.

²⁸ PARKER, H., ALDRIDGE, J. en MEASHAM, F., *Illegal leisure – The normalization of adolescent recreational drug use*, Londen, Routledge, 1998.

²⁹ SOLOWIJ, N. en LEE, N., “Recreational MDMA use in Sydney: a profile of Ecstasy users and their experiences with the drug”, *British Journal of Addiction* 1992, 87, 1161-1172.

gelijktijd uit in parameters die wijzen op een grotere drugservarenheid bij gebruikers van ecstasy.

Wanneer wij deze specifieke eigenschap van een grotere drugservarenheid van naderbij bekijken, dienen we bovendien vast te stellen dat personen die clubs en raves bijwonen een steeds groter wordende variëteit aan drugs gebruiken, zowel voor, tijdens als na de clubervaring. In hun analyse van dansevenementen in Londen geven Ward en Fitch aan dat 60% van de aanwezigen die avond cannabis had gebruikt, 53% ecstasy, 39% amfetamines en tenslotte 16% LSD.³⁰ Sherlock en Conner bevonden dat 39% binnen hun sample ecstasy gebruikte op wekelijkse basis. Hoewel deze onderzoeken uitsluitend de situatie in Groot-Brittannië betreffen, stellen wij vast dat deze situatie zich ook in andere landen op dezelfde wijze aandient. In Australië stelde Boys vast dat er sprake is van een steeds verder toenemend gebruik van ecstasy onder personen die raves bezoeken. Ook in Nederland werd door Van de Wijngaart vastgesteld dat 64% van de personen die clubs of raves bezoeken ecstasy gebruiken op regelmatige basis en 34% amfetamines.³¹ Omwille van het feit dat de leden van de ravecultuur als plezierige mensen binnen het nachtleven worden ervaren, omwille van het feit dat hun cultuur relatief *open minded* staat ten opzichte van nieuwe leden en lidmaatschap en omwille van het feit dat ecstasygebruikers prat gaan op een verregaande vorm van hedonisme - zonder zich, al dan niet schijnbaar en al dan niet bewust jonglerend met facetten van hun zelf-attitude, tezeer te bekommeren om de risico's van hun levensstijl en ecstasygebruik - stelde het rapport van IREFREA tevens een steeds verder schrijdende normalisatie vast van de beeldvorming betreffende ecstasy en ecstasygebruik.³² Druggebruik wordt binnen de optiek van de subcultuur van ecstasygebruikers gepercipieerd als een transitiefase van adolescentie naar volwassenheid en ecstasygebruik in het bijzonder wordt geassocieerd met een bredere recreatieve context waarbinnen deze drug een prominente plaats inneemt.³³

De recreatieve zone binnen de omgevende samenleving die in tijd en ruimte vooral gelokaliseerd is op locaties van vakantie en nachtleven, wordt meer dan ooit bekeken als een afgebakende, semi-autonome sociale zone waarbinnen eigen waarden en normen gelden, specifiek verbonden aan de factoren muziek, dans en ravecultuur.

De normalisatie van ecstasygebruik gaat binnen het kader van deze zoektocht naar ge- not tevens gepaard met een toenemend polydruggebruik en een toenemend aantal experimenten met andere clubdrugs en zogenaamde *designer* drugs. Polydruggebruik kan gedefinieerd worden als het experimenteren met nieuwe en gevarieerde combinaties van bestaande of nieuwe (illegale) substanties. Onderzoek ter zake, met name dat van Akram en Galt, toont aan dat 75% van de respondenten in Engeland polydruggebruikers

³⁰ WARD, J. en FITCH, C., "Dance culture and drug use" in STIMSON, G.V., FITCH, C. & JUDD, A. (eds), *Drug use in London*, pp. 108-124, Londen, Leighton, 1998.

³¹ VAN DE WIJNGAART, G.F., Ecstasy in het uitgaanscircuit: sociaal-epidemiologisch onderzoek naar de aard, omvang en risico's van het gebruik van XTC en andere uitgaansdrugs op houseparty's, Centrum voor Verslavingsonderzoek, Utrecht, Brouwer Uithof BV, 1997.

³² CALAFAT, A., AMENGUAL, M., PALMER, A. en SALIBA, C., "Drug use and its relationship to other behaviour disorders and maladjustment signs among adolescents", *Substance use and misuse* 1997, 32, 1 - 24 en CALAFAT, A., *Risk and control in the recreational drug culture: SONAR PROJECT*, Palma de Mallorca, IREFREA, 2001.

³³ SHERLOCK, K. en CONNER, M., "Patterns of ecstasy use amongst club-goers on the UK dance scene", *International Journal of Drug Policy* 1999b, 10, 117-129; LENTON, S., BOYS, A. en NORCROSS, K., "Raves, drugs and experience: drug use by a sample of people who attends raves in Western Australia", *Addiction* 1997, 92, 10, 1327-1337.

zijn.³⁴ Hammersley gaf in het meest recente onderzoek, met name dat van 2002, aan dat weinig gebruikers uitsluitend de substantie ecstasy gebruiken.³⁵ Opvallend is bijgevolg dat het fenomeen polydruggebruik - wanneer globaal beschouwd - verschillende gedaanten kan aannemen binnen het kader van de ravecultuur. Bovendien kan het fenomeen verschillende patronen van gebruik vertegenwoordigen. Zo werd door Boys in Australië vastgesteld dat de meest voorkomende combinatie ecstasy en amfetamines betrof terwijl Hammersley in Glasgow tot de bevinding kwam dat cannabis en amfetamines de meest gebruikte en meest populaire combinatie van drugs uitmaakt binnen de setting van de club of rave. Hunt stelt in lopend onderzoek in navolging van Joe-Laidler en Day vast dat ketamine momenteel in Hong Kong opduikt als de verkozen clubdrug. Vaststaat volgens opnieuw Hammersley dat de meest gebruikte combinatie binnen de setting van clubs en raves wereldwijd deze van hallucinogenen en stimulanten betreft.³⁶ Wij maken hieruit op dat depressanten vrijwel nooit in combinatie met ecstasy worden ingenomen of geconsumeerd.³⁷

5.2. *Repressieve tolerantie versus verplichting tot genieten*

De Frankfurter Schule, Habermas en Adorno stellen dat het discours betreffende de act van het genieten en betreffende genot in de samenleving in vroegere periodes gekenmerkt en gedomineerd werd door een houding van *repressieve tolerantie*.³⁸ De maatschappij tolereerde genieten op een repressieve wijze, genot werd onder voorwaarde van de repressie van het driftmatige toegelaten en de act van het genieten zelf werd bovenal ten dienste gesteld van utilitaristisch-economische doeleinden. In Vlaanderen was onder vorige generaties de volgende uitdrukking wijd verspreid gekend: «Elke kermis is een geseling waard.» Genot werd, door flarden Calvinisme omsluitend, geconcipeerd en bijgevolg gepercipieerd in functie van de prestatie aan de al dan niet intellectuele werkbank. Aan individuen werd genieten toegelaten vanuit de optiek beter te kunnen presteren in het economische systeem na een periode van ontspanning. Deze optiek ging bovendien gepaard met een opdeling van tijd in weekend en week waarbij het weekend als de exclusieve periode van genieten en genot gold.

³⁴ AKRAM, G. en GALT, M., "A profile of harm-reduction practices and co-use of illicit and licit drugs amongst users of dance drugs", *Drugs: Education, prevention and policy* 1999, 6(2): 215-225.

³⁵ HAMMERSLEY, R., "The love drug: marching on the beat of ecstasy" in *Addiction* 1999, (94)3: 445.

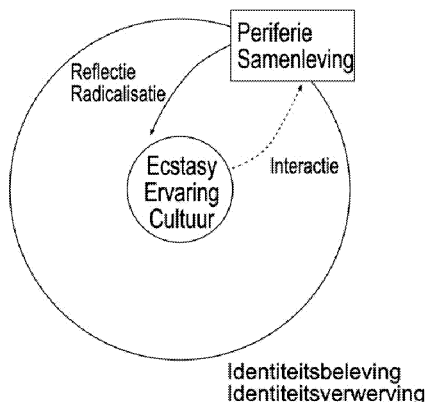
³⁶ HUNT, G., "Drugs and dancing: a cross-national exploration", *Unpublished Paper*, 2003; JOE-LAIDLER, K., HODSON, D. en TRAVER, H., *A study on the psychotropic drug abuse problem in Hong Kong*, Final report to the Action Committee against narcotics, narcotics division, Hong Kong Government, Centre for Criminology, University of Hong Kong, Hong Kong, 2000 en JOE-LAIDLER, HODSON, D. en TRAVER, H., *The Hong Kong drug market. Final report to the UNICRI on the UNDCP Global Study in illicit drug markets*, Hong Kong, Centre for Criminology, University of Hong Kong, 2000.

³⁷ FORSYTH, A.J.M., "Ecstasy and illegal drug design: a new concept in drug use", *International Journal of Drug Policy* 1995, 6(3), pp. 193-209; SCHUSTER, P., LIEB, R., LAMERTZ, C. en WITTCHEN, H.-U., "Is the use of ecstasy and hallucinogens increasing? Results from a community study" in *Addiction Research* 1998, 4(1-2), pp. 75-82; GRIFFITHS, P. en VINGOE, L., "Amphetamines, ecstasy and LSD: strange bedfellows?" in Griffiths, P. & Vingoe, L. (eds) *The use of amphetamines, ecstasy and LSD in the European Community: a review of data on consumption patterns and current epidemiological literature*, 1997a, pp. 1-5.

³⁸ ADORNO, T., *Introduction to the Sociology of Music*, New York, Seabury Press, 1976 en DEFLEM, M., *Habermas, modernity and law*, Berverly Hills, Sage Publications, 1996.

Žižek stelde in het midden van de jaren tachtig, de periode die niet toevallig samenvalt met de opkomst en het « *boomen* » van de ravecultuur, dat deze logica intussen volledig werd omgekeerd: de maatschappij is geëvolueerd naar een optiek waarbinnen zij het individu oplegt te genieten.^{39,40} Genot wordt niet langer repressief getolereerd maar is zelf verworpen tot een verplichting. Deze maatschappelijke ommezwaai en de eruit voortvloeiende, nieuwe attitude is niet langer gericht op het onderdrukken van het driftmatige maar precies op het economisch uitbuiten ervan. Het maatschappelijke accent is verschoven waardoor de klemtoon voortaan wordt gelegd op het driftleven, het *Es* waarbij het nadenkende, kritische *Ich* meer en meer wordt uitgeschakeld.

Op basis van onze verkennende observaties hebben wij kunnen vaststellen dat in de spits van de ecstasy-ervaringcultuur een radicalisering, transformatie en bewerking van genot en van de act van het genieten zelf heeft plaats gevonden. Hierbij geldt deze subcultuur als een laboratorium voor en motor van radicalisering van genot, een subcultuur waarrond een verder schrijdende en meer omvattende recreatieve cultuur is ontstaan. Dit fenomeen van opname en radicalisering van waarden, normen, handelwijzen en gedragsregels waarbij onze onderzoeksfocus zich richt op genot en risicovol gedrag ziet er grafisch dan ook als volgt uit:

Figuur I: Reflectie – radicalisering model

De radicalisering van genot binnen het kader van de subcultuur van ecstasygebruikers geschiedt aan de hand van het proces van de creatie van spatio-sociale waarden, normen, handelwijzen en gedragsregels binnen de ravecultuur.⁴¹ Niet alleen is er immers sprake van een toenemende diversificatie betreffende stijlen van muziek en dans, er is tevens op wereldvlak een globalisering en toename van recreatieve feestlocaties vast te stellen. Bovenal is uit onze observaties gebleken dat binnen de vertrouwde context van clubs en raves een steeds toenemende creatie van sociale ruimte door gebruikers

³⁹ ŽIŽEK, S., *Le plus sublime des hystériques. Hegel passé*, Parijs, Université Cahors, 1988, 310p.

⁴⁰ BECK, J., "Ecstasy and the rave scene: historical and cross-cultural perspectives", *Proceedings* 1993, 2, 424-431.

⁴¹ CRANG, P. en MALBON, B., "Consuming geographies: a review essay" in *Transactions of the institute of British geographers*, 21(4), 1996, 704-719; SALDANHA, A., "Music, space, identity: global youth/ local others in Bangalore, India", www.cia.com.au/peril/youth, 1998 en MASSEY, D., *Space, place and gender*, Cambridge, Polity, 1994.

van ecstasy actief en waarneembaar is.⁴² Momenteel vindt op deze locaties niet enkel de transformatie plaats van noties zoals “backstage” en “frontstage” maar tevens is er sprake van een verdere opdeling tussen zones zoals dansvloer en bar. We stellen bovendien de creatie vast van volledig nieuwe zones zoals « *chill out rooms* », kelders en zelfs keukens, badkamers en douches, zoals in het bijzonder het geval in Sage Club, Berlijn, gelegen nabij de binnen het Berlijnse nachtleven als *trendsettend* gekende Alexander Platz.

De diversificatie van en in sociale ruimtes toont aan dat het hier het (doel-)bewust maken van spatiale opdelingen en het creëren van sociale ruimtes betreft. Opdelingen die gelden als tijdelijke bundelingen en verdichtingen van dynamische identiteitsprocessen, van sociale ruimtes die niet langer vallen onder de vroegere eenheidsvlag van de dancing, club of rave. Maar wel des te meer opdelingen die bestaan uit verschillende, ruimtelijke zones waarbinnen met het oog op het nastreven van genot telkens verder schrijdende en meer gesofisticeerde vormen van ruimtegebruik, lichaamstaal en normen van genotsbeleving per onderscheiden zone worden ontwikkeld.⁴³ Het onderscheiden van zones binnen in de club of rave leidt met name tot het ontstaan van sociale ruimtes waarbinnen op een ‘minder actieve’ manier met elkaar wordt omgegaan. Binnen het kader van dit onderzoek denken wij in het bijzonder aan *dark rooms*, tussenverdiepingen en backstage zones. Deze locaties die zich in een waas van semi-onzichtbaarheid en exclusiviteit hullen zijn een voorbeeld van de creatie van nieuwe sociale ruimtes binnen het kader van de ravecultuur die op hun beurt een nieuwe set aan waarden, gebruiken, normen, gewoontes en eigen omgangsvormen met zich meebrengen.

Durkheim en Mauss wezen eerder op het verband dat mensen uit eenvoudig gestructureerde samenlevingen leggen tussen ruimtelijke en sociale ordening.⁴⁴ Hertz en Needham toonden aan op welke wijze ruimtes in de door hen onderzochte samenlevingen, dorpen en zelfs geheel tribale structuren morele en hiërarchische connotaties bevatten.⁴⁵ Wolf generaliseerde deze vaststelling en stelt dat socio-spatiale relaties zowel in meer eenvoudige als in meer complexe samenlevingen nooit helemaal utilitair zijn. Elk type van relatie is volgens Wolf omgeven met symbolische constructies die dienstig zijn om deze relatie te verklaren, rechtvaardigen of reguleren.⁴⁶ Hall gaf een nieuwe impuls aan dit soort van onderzoek middels zijn vergelijkende studies over perceptie en gebruik van ruimte in Westerse samenlevingen. Bovendien werden een aantal bruikbare analytische begrippen zoals “*residential exteriors*” en “*tresspass-rules*” ingeleid om de ruimtelijke conceptie van sociale functies te kunnen onderzoeken. Aansluitend bij deze theorievorming halen wij het citaat aan uit onze verkennende veldnota’s dat de weergave is

⁴² HETHERINGTON, K., *Ideas of difference: social spaces and the labour of division*, Oxford, Blackwell, VII, 1997.

⁴³ MALBON, B., *Clubbing: dancing, ecstasy and vitality*, Londen, Routledge, 2001, 236p.; PINI, M., *Club cultures and female subjectivity: the move from home to house*, Londen, Macmillan, 2001, 192p; WRIGHT, M., *The symbolic challenge of a new cultural movement: ecstasy use and the British dance scene, 1988-1998*, Doctoral Dissertation, Sociology, Londen, City University, 1999; LIPSITZ, G., *Dangerous crossroads: popular music, postmodernism and the poetics of place*, Londen, Verso, 1994.

⁴⁴ DURKHEIM, E. en MAUSS, M., *Primitive classification*, Londen, Cohen & West, 1963; BOURDIEU, P., *Algeria 1960*, Cambridge, Cambridge University Press, 1979.

⁴⁵ NEEDHAM, R., *Structure and sentiment*, Chicago, University of Chicago Press, 1962; HERTZ, R., “The pre-eminence of the right hand: a study in religious polarity” in NEEDHAM, R., (ed.), *Right & left: essays on dual symbolic classification*, Chicago, University of Chicago Press, 1973.

⁴⁶ WOLF, E., *Peasants*, New Jersey, Prentice Hall, 1969.

van een open interview met een respondente. De vraagstelling betrof de hierbij beschreven thema's van genot, plezierbeleving en creatie van spatio-sociale waarden en normen:

« Binnen mijn visie zijn we getuige van de eerste generaties die echt plezier maken zonder zich hier schuldig over te voelen. De mentaliteit is volledig veranderd [...] Er is sprake van een zekere normvervaging en tegelijkertijd wordt de ongelijkheid in maatschappelijke en individuele ontwikkeling meer en meer gelijkgeschakeld [...] je zou kunnen spreken van een democratisering van plezier en van plezierculturen [...] Praten, feesten, dansen, plezier [...] ik vind de wereld van ecstasygebruikers een vriendelijke wereld, ecstasy verhoogt de graad van openheid ten opzichte van elkaar. Zonder ecstasy zou ik wellicht vinden dat Café d'Anvers een donker hol is waar gaten in de sofa's zitten, na inname van een bol vind ik dat de kleuren er mooi zijn [...] ecstasy doet me ontsnappen, doet me kiezen voor een specifieke wereld zonder dat het een verplichting is [...] je beleeft de illusie dat er alleen maar positieve gebeurtenissen zijn en aangename gewaarwordingen, je bent er ook van overtuigd dat andere gebruikers gelijkgezinden zijn [...] in een normale omgeving word je bovendien sociaal voortdurend gewezen op foutjes en op de manier waarop je je hoort te gedragen [...] als je ecstasy hebt genomen in een club vallen deze beperkingen en richtlijnen weg [...] ».⁴⁷

6. De ecstasy-ervaringcultuur als Semi-Autonom Sociaal veld

Een bijkomend argument dat wij in deze op een metaforische wijze hanteren is dat van het semi-autonom sociaal of SAS veld van Moore.⁴⁸ De kenmerken van een SAS veld inclusief hun implementatie aangaande de ecstasy-ervaringcultuur zijn de 6 volgende. Ten eerste is het SAS veld functioneel begrensd. Het spectrum waarin semi-autonome sociale velden met elkaar omgaan kan op haar beurt ook een SAS veld zijn. Vele semi-autonom sociale velden kunnen zich bij elkaar aansluiten en complexe ketens vormen, vergelijkbaar met de manier waarop sociale netwerken van aan elkaar verbonden individuen benaderd kunnen worden als oneindige ketens.

Ten tweede blijkt dat binnen de ravecultuur de neiging bestaat om beperkt instrumentele relaties om te zetten in vriendschap. "De stroom van prestaties, aandacht en gunsten naar mensen toe die macht bezitten middels arbeid, kapitaal en handelsrelaties kan worden beschouwd als een allocatieprijs. Deze allocatieprijs wordt symbolisch voorgesteld als een ongevraagd cadeau, de vrucht van vriendschap". Vrijwel het gehele spectrum

⁴⁷ Respondente, gesprek op basis van interview met open vragen.

⁴⁸ MOORE, S.F., "Law and social change: the semi-autonomous social field as an anthropological subject of study", *Law and Society Review* 1973, 7(4), 719-746; "The culture of a group or class is the peculiar and distinctive way of life of the group or class, the meanings, values of ideas embodied in institutions, in social relations, in systems of beliefs, in mores and customs, in the uses of objects and material life" in CLARKE, J., HALL, S., JEFFERSON, T. EN ROBERTS, B., *Subcultures, cultures and class in Resistance through rituals, youth subcultures in post war Britain*, Londen, University of Birmingham, Centre for Contemporary studies, 1983.

van verhoudingen tussen de verschillende actoren binnen het veld van de ravecultuur kenmerkt zich door een dergelijke omzetting van beperkte instrumentele relaties in vriendschap. Gebruikers van ecstasy stimuleren elkaar bijvoorbeeld met het oog op het bereiken van ervaringen van extase, gelukzaligheid en het realiseren van de ecstasystermining. Ten tweede gedogen zij elkaar doorheen en tijdens al dan niet rituele danspraktijken, lichaamsbeleving en de act van consumptie. Ten derde controleren, evalueren en tolereren zij het type en patroon van gebruik dat zich buiten de eigen micro-groepering of vriendengroep afspeelt in de mate dat dit de mogelijkheid tot eigen gebruik niet in gevaar brengt. Deze instrumentele relatie wordt gecamoufleerd aan de hand van een set gedragingen die wijzen op het bestaan van fictieve vriendschappen.

Ook de instrumentele relatie tussen gebruikers en dealers van ecstasy vertaalt zich in een dergelijke omgang met elkaar. Gebruikers hebben dealers nodig om ecstasy te kunnen aankopen, gebruikers fungeren als afzetmarkt en als bron van inkomsten voor de dealer. Specifieke normen en waarden begeleiden deze mutuele gebruiksrelatie en ook rituelen van dans en lichaamsbeleving die de relatie tussen gebruikers onderling kenmerken voltrekken zich tussen gebruikers en dealers. Voor de eigenaar maken zowel gebruikers als dealers van ecstasy een bron van inkomsten uit. Tot op zekere hoogte worden zowel gebruik als *dealing* gedoogd in deze mate dat de positie van de eigenaar niet in gevaar wordt gebracht. Portiers en recentelijk ook privé-bewakingsdiensten spelen hierin een intermediaire rol. Portiers kunnen parasiteren en zelf munt slaan uit de activiteiten van dealers en uit het consumptiegedrag van gebruikers, al dan niet met medeweten van de eigenaar die er op zijn beurt een set van eigen spelregels kan op nahouden betreffende zijn omgang met de portiers en privé-bewakingsdiensten die hij tewerkstelt.

Ten derde kenmerkt de ravecultuur zich als SAS veld door het feit dat het zichzelf niet enkel in belangrijke mate weet te reguleren maar dat het ook en vooral erin slaagt bepaalde gedragsverwachtingen af te dwingen en zichzelf voort te stuwen binnen het spectrum van een specifieke sociale omgeving. De ongeschreven maar toch afdwingbare spelregels die de verhoudingen tussen de verschillende actoren regelen, zorgen ervoor dat de ravecultuur zich in belangrijke mate zelf reguleert zonder inmenging van statelijke of wettelijke regels. De gebruikers bekomen ecstasy en bereiken piekervaringen van extase en gelukzaligheid, dealers bekomen inkomsten en eigenaars en portiers oefenen een bedrijfsactiviteit uit. Het sociale handelen van de leden van de ravecultuur is hierbij afhankelijk van gewoonten en normen zoals ontwikkeld binnen het eigen SAS veld. Transacties betreffende deze eigen spelregels vinden dan ook op vrijwel permanente basis plaats tussen deze actoren: hoe zal men de spelregels interpreteren, hoe zal men erover communiceren en hoe zal men ze afdwingen. Een gezamenlijk perspectief wordt vastgelegd: “We zitten op één lijn”, “We spreken dezelfde taal”. Het doelrationeel streven staat voorop zowel als het tot stand brengen van een gedeeld begrip. Op deze wijze komen ruilrelaties tot stand die zorgen voor stabiele, (fictief) vriendschappelijke verhoudingen.

De ravecultuur voldoet ook aan de vierde eigenschap van het SAS veld, met name het feit dat het SAS veld van de ravecultuur slechts gedeeltelijk autonoom is. Een aantal van de gewoonten, regels, symbolen, waarden, normen en middelen om gehoorzaamheid af te dwingen zijn enerzijds afkomstig van de sociale omgeving, met name de omgevende maatschappij; andere gewoonten, regels, symbolen, waarden, normen en

middelen om gehoorzaamheid af te dwingen worden anderzijds gecreëerd binnen het veld zélf. Zowel gebruikers, dealers als eigenaars houden rekening met statelijk recht zoals de Drugswet en de Wet op de privé-bewaking. Anderzijds worden deze beperkt instrumentele relaties gestuurd door zelf gecreëerde spelregels die deze verhoudingen sturen en hen de schijn geven vriendschappelijke verhoudingen te zijn.

De vijfde eigenschap van het SAS veld die aangaande de ravecultuur toepasselijk is, is het feit dat het sociaal veld tevens een resem sancties bezit om een waaier aan situaties te reguleren. De geldingskracht van de spelregels die binnen het SAS veld van kracht zijn is immers pas accuraat en effectief wanneer binnen het betreffende sociale veld mensen in staat zijn te dreigen met het inroepen van sancties. In het geval van wetgeving, één van de mogelijke spelregels naast gewoonten, regels, symbolen, waarden, normen zijn dit juridische sancties. In het geval van de verhoudingen tussen de verschillende actoren binnen het veld van de ravecultuur houden deze actoren er niet alleen eigen spelregels op na maar tevens sancties die deze verhoudingen en situaties reguleren. Exclusie is de zwaarste sanctie omdat op deze manier de mogelijkheid ontzegd wordt nog langer een voordeel te kunnen trekken uit het lidmaatschap van het sociaal veld *in casu*. De druk op de leden om zich te conformeren naar de gewoonten, regels, symbolen, waarden, normen en middelen om gehoorzaamheid af te dwingen die gelden binnen het sociaal veld bevindt zich precies op dit niveau van het sociaal veld.

De zesde eigenschap van het SAS veld bestaat hierin dat het de neiging vertoont om zich te verzetten tegen inbreuken op de bestaande autonomie. De bevooroordeelde positie waarin sommige leden van de ravecultuur zich bevinden en het gegeven dat men weigerachtig staat ten aanzien van het opgeven van deze positie, toont aan dat het binnen deze subcultuur aanwezig zijnde geheel van aan elkaar gekoppelde verhoudingen een eigen voortstuwende kracht heeft die niet stopgezet kan worden door wettelijke en andere ingrepen die enkel betrekking hebben op de uitwendige organisatie ervan. De verhoudingen tussen de actoren binnen het veld van de ravecultuur worden in het bijzonder geleid door een eigen logica, door eigen spelregels en eigen sancties en deze logica verzet zich sterk tegen inbreuken op de bestaande gang van zaken. Gebruikers zullen geen inmenging dulden door andere gebruikers die zich niet houden aan de nieuwe set regels en normen betreffende danspraktijken, lichaamsbeleving, consumptie van ecstasy en creatie van nieuwe sociale tijd en ruimte. Dealers zullen optreden tegen concurrentie wanneer deze zich sociaal-ruimtelijk in de betreffende club of rave een positie tracht te verwerven. Eigenaars en portiers zullen ingrijpen wanneer hun bedrijfsactiviteit onder externe druk komt te staan. Het statelijke recht omgordt de verhoudingen en spelregels zoals deze gelden tussen de verschillende actoren en is permanent aanwezig als factor van druk en beïnvloeding. Niettemin zal een inbreuk op de bestaande autonomie, hetzij door actoren binnen het veld die er andere spelregels op na houden of die andere spelregels willen implementeren, hetzij door een inmenging van politionele en juridische actoren afkomstig uit de omgevende samenleving ten allen prijze worden vermeden. De verschillende actoren, gebruikers, dealers, eigenaars en portiers werken hiertoe samen en pogen hun set van eigen waarden, normen, gewoonten, gebruiken en sancties te handhaven, voornamelijk door deze op elkaar af te stemmen.⁴⁹

⁴⁹ SHIELDS, R., *Places on the margin: alternative geographies of modernity*, Routledge, London, XIII, 1991.

7. Discussie - conclusie

Onze onderzoekshypothese stelt dat leden van de ravecultuur tendensen en wijzigingen in mentaliteit afkomstig uit de bredere, omgevende maatschappij in hun subcultuur binnenbrengen, deze reflecteren, transformeren, expliciteren en radicaliseren. In onze literatuurstudie werd dit mechanisme geïllustreerd aan de hand van factoren van genotbeleving binnen de ravecultuur: de zoektocht naar en de beleving van genot worden er in deze mate hoog in het vaandel gedragen en belangrijk geacht dat deze beide verhevigen tot een zoektocht naar en beleving van sensaties, kicks en (risicorijk) genot. Binnen onze hypothese worden we geconfronteerd met een fenomeen waarbij een reeds in de maatschappij aanwezige trend en veranderde mentaliteit, met name de toegenomen hang naar genot en consumptie – in deze benadering laat de huidige tijdsgeest toe genot en consumptie te promoten eerder dan te ontraden of dit in functie te stellen van utilitaristisch-economische doeleinden⁵⁰ – binnen de ravecultuur wordt binnengebracht door haar leden, gereflecteerd, gekopieerd en in bepaalde gevallen getransformeerd en geradicaliseerd.

De volgende elementen kregen op basis van een literatuurstudie hierbij de aandacht die ze binnen onze analyse verdienen: de subcultuur van ecstasygebruikers – gekenmerkt door recreationeel druggebruik, karakteristieken van een semi-autonoom sociaal veld, hedonisme, ecstasy-ervaring en ecstasy-consumptie –, de consumptie zelf van ecstasy – studie van de gebruikerseffecten met een klemtoon op empathie, verbondenheid, euforie, de collectieve rituele ervaring, de danservaring en lichaamsbeleving; deze gebruikerseffecten vallen binnen onze hypothese voor de gebruiker samen met de definiëring van de zoektocht naar en beleving van genot geradicaliseerd tot sensaties, kicks – en ten slotte de extreme beleving van identiteit – zelfbeeld, creatie van eigen narratief, deeldentiteit.

Binnen het brede, maatschappelijke discours stigmatiseert men gebruikers van ecstasy professioneel, sociaal en juridisch. Dit onderzoek legt de vinger aan de pols van het fenomeen waarbij in subculturen op een andere en meer subtiële manier wordt omgegaan met de creatie van tendensen, trends, mentaliteiten en attitudes. De ravecultuur wordt hierbij gepercipieerd en geconcipieerd als een laboratorium van waarden, normen en regels in relatie tot de omgevende samenleving als periferie.

Verwacht door ons wordt dat tijdens de empirische fase van etnografisch veldwerk aan het licht kan komen dat leden van de ravecultuur ook nog andere tendensen bewerken, herscheppen en transformeren en op zich opnieuw uitspuien in de maatschappij: in deze zin is dit onderzoek voornamelijk een etnografische schets van de anno 2004 in Vlaanderen meest omvangrijke drugs subcultuur waarbij in principe de nadruk dient te liggen op kwalitatief onderzoek en in mindere mate op het afwegen van groepen van niet-gebruikers versus gebruikers van ecstasy en van niet-leden versus leden van de ravecultuur.

Binnen de ravecultuur heerst de verplichting tot genieten waarbij binnen een economisch steeds verder gaande en agressiever wordende logica van genotzucht, consumptiedrang en al dan niet symbolische uitbuiting gestreefd wordt naar niet-nadenkende,

⁵⁰ Resultaten van de Afdeling dataverzameling van de KULeuven tonen in onderzoek, tweede ronde 2002, Vlaanderen een toegenomen score en quotering van genot en plezier aan.

niet-kritische individuen ‘zonder’ identiteit.⁵¹ In deze zin dienen onze verkennende observaties en interviews te worden geïnterpreteerd waarbij ons reeds in 1999 door respondenten in België, Parijs en Berlijn, nationaal en internationaal werd gerapporteerd dat de ecstasy-ervaringcultuur in tegenstelling tot de hippiecultuur en andere subculturen de eerste subcultuur uitmaakt die apolitiek is.⁵² Het betreft in deze de eerste subcultuur die geen uitstaans heeft met het teweeg brengen van maatschappelijke veranderingen of zelfs maar het uiten van maatschappelijke kritiek. Gebleken is uit onze verkennende observaties, gelezen vanuit de noties van “*resistance*” en conformiteit, dat leden van de ravecultuur de paradox “maatschappelijke rendabiliteit versus genot” op een andere manier expliciteren dan dit het geval was in vroegere drugssubculturen. Terwijl bijvoorbeeld heroïnegebruikers in het overgrote deel van de gevallen faalden waar het aankwam op sociale interacties binnen het kader van de “gewone” woon, werk- en leefsituatie en waar betreffende drugssubculturen in vrijwel alle gevallen sprake was van een “*linking*” aan voornamelijk tegen-subculturen, blijkt dat ecstasygebruikers, mogelijkwerwijze via de piste van de op hun subcultuur geënte recreatieve cultuur, wel degelijk erin slagen verder te functioneren binnen de omgevende samenleving.⁵³ Leden van de ravecultuur lossen met andere woorden de aangehaalde paradox niet enkel op een andere wijze op, we nemen tevens aan dat zij deze (wijze van) oplossing, al dan niet gedeeltelijk, opnieuw de sociale, bredere omgeving binnenloodsen. Hierbij fungeren zij als cultuurtransmitters op weg van hun subcultureel laboratorium als nucleus naar de maatschappij als periferie.⁵⁴ «Genot» wordt anders en in voorkomend geval radicaler beleefd binnen deze subcultuur, noties van polymorfe perversie, uitstel van genot, onmiddellijkheid en bevrediging worden hierbij geëxpliciteerd.⁵⁵ Er is sprake van een veranderde verhouding ten aanzien van maatschappelijke sturing en ten aanzien van de beleving van discipline versus beleving van genot. Hogere menswaarden, in het bijzonder actief binnen deze subcultuur van plezier- en sensatie-zoeken worden verloochend of veronachtzaamd, hierbij tendensen van massaconsumptie reflecterend. Zijn deze subculturele leden niet de natte droom van iedereen die «genot» wil verkopen of verplichten, zijn zij extreem goede leerlingen van een maatschappelijke leerschool die «genot» en dwang tot genieten promoot?

De (post)moderniteit heeft een obsessie voor de ervaring, de (post)moderne mens is verslaafd aan ervaring, roes, kick, sensaties. Ervaringen van roes, kick en sensatie worden opgestapeld. De jonge generaties verwerven voor alles “ervaringskapitaal”.

⁵¹ JACKSON, P. EN THRIFT, N., “Geographies of consumption” in MILLER, D. (ed.) *Acknowledging consumption*, London & New York, Routledge, 1995, pp 204-237. Voor een analyse in termen van de consument als hedendaagse, soevereine machtshebber op de vrije markt zie ABERCROMBIE, KEAT EN WHITLEY, 1994; FEATHERSTONE, 1991.

⁵² DOMEQ, J.-PH., “Quel héroïsme aujourd’hui?”, *Le Débat* 1985, p. 99-101.

⁵³ KINT, V., *Maatschappelijke situering van een aantal subculturen als oorzaak van een mogelijks druggebruik, een kritische reflectie*, Kortrijk, 1995; PRINS, M., *Ze moeten mij maar nemen zoals ik ben, Jeugdsubculturen in Nederland*, Nijmegen, Universiteit Nijmegen, 1989.

⁵⁴ LIEVENS, P., “Subculturatie en tegencultuur: hippies als alternatieve jeugd” in VANDERMEULEN, J.S. *Jeugd en samenleving: centrale problemen, alternatieven en overzichten*, Assen, Van Gorcum, 1982; MCROBBIE, A., *Postmodernism and popular culture*, Londen, Routledge, 1994.

⁵⁵ VAN MEERBEECK, P., *L’infamille ou la perversion du lien*, Brussel, De Boeck, 2003.

Zo werd de ravegeneratie binnen de literatuur ook al omschreven als de “*beatgeneration*”, gekenmerkt door de niet aflatende zoektocht naar prikkels en genotbevrediging.⁵⁶ In deze zin dient ook onze analyse van de creatie van spatio-sociale waarden en normen enerzijds en de beweging van de ravecultuur in zones en plaatsen in “de marge” te worden gelezen. Inzicht in aan de orde zijnde concepten van ruimte kan niet los worden gezien van de reële “fabriek” van de manier waarop mensen hun leven leiden. De analyses van Massey, Hetherington, Pile en Keith werden in deze zin geanalyseerd. Hun drijfveer is de poging de concepten van ruimte en plaats te formuleren in termen van sociale relaties. Hun notie van ruimte en plaats is deze van een configuratie van sociale relaties waarbinnen het spatiale geconcipieerd kan worden als zijnde van een inherente simultaneïteit. Alle observanten en toeschouwers, participanten van het sociale leven, bewegen in relatie tot elkaar, elk voor zich “*slicing the space-time continuum at different angles*”.⁵⁷

Ook het proces van normalisatie van ecstasyconsumptie is actief in de verder schrijdende ontwikkeling van de ravecultuur. Door ons is geargumenteed dat de normen en rituelen, handelswijzen en spelregels onder ecstasygebruikers substantieel afhangen van en steunen op twee factoren: ten eerste een reflectie en radicalisering van aspecten die de ecstasyconsumptie begeleiden, dit in relatie tot de bredere, omgevende samenleving. Ten tweede is er een grotere beschikbaarheid, waar dit aangaande andere illegale roesmiddelen vroeger niet het geval was.⁵⁸ Deze factoren moedigen de creatie van een subcultuur aan waarbinnen het vroegere sociaal afgewezen en gestigmatiseerde sociaal gedrag wordt aangemoedigd. De spelregels binnen de ravecultuur, geconceptualiseerd als semi-autonoom sociaal veld, rechtvaardigen niet alleen deze activiteiten maar transformeren en radicaliseren deze. De toenemende beschikbaarheid vertaalt zich in een verminderde stigmatisering, zoals ook te volgen in de evolutie van heroïne. De sociale banden binnen de generale communiteit en samenleving lijken minder zwak en minder complex te worden. Druggebruik wordt binnen de optiek van de subcultuur van ecstasygebruikers bijgevolg gepercipieerd als een transitiefase van adolescentie naar volwassenheid en ecstasygebruik in het bijzonder wordt geassocieerd met de recreatieve context waarbinnen deze drug een prominente plaats inneemt. De normalisatie van ecstasygebruik gaat binnen het kader van deze zoektocht naar genot tevens gepaard met een toenemend polydruggebruik en een toenemend aantal experimenten met andere clubdrugs en zogenaamde *designer* drugs. Measham bevestigt in deze haar normalisatiethese betreffende recreationeel druggebruik, een these die gestoeld is op de volgende factoren: toenemende drugbeschikbaarheid, toenemend aantal experimenten met drugs op steeds jongere leeftijd, een grotere drugervarenheid (“*being drugwise*”), toekomstige intenties betreffende *roltesting* en rebellie, culturele accommodatie van het illegale aspect van druggebruik en tenslotte de ontwikkeling van risicovol gedrag als een levensstijl.⁵⁹

⁵⁶ DE CAUTER, L., *Archeologie van de kick, Verhalen over moderniteit en ervaring*, De Balie/Van Halewyck, Amsterdam/Leuven, 1995.

⁵⁷ MASSEY, D., *Space, place and gender*, Cambridge, Polity Press, 1994, p. 97.

⁵⁸ STALLWITZ, A. & SHEWAN, D., “A qualitative exploration of the impact of cultural and social factors on heroin use in Shetland (Schotland)”, *Journal of Psychoactive Drugs* 2002, 7.

⁵⁹ MEASHAM, F., *Illegal leisure, the normalization of adolescent recreational drug use*, Londen & New York, Routledge, 1998, pp. 154-157.

Bij de studie van de ravecultuur hebben we te maken met één van de meest ervaren groepen van druggebruikers. Bezoekers van clubs en raves, leden van de ecstasy- of post-rave cultuur maken in deze zin een hoogtepunt of climax uit van recreationeel druggebruik: de cijfers die in beperkte mate aanwezig zijn geven aan dat het gebruik van ecstasy en andere illegale substanties bij deze leden merkkelijk hoger ligt dan het geval is bij de overige adolescente en volwassen bevolking. Leden van de ravecultuur ontwikkelen momenteel snel en accuraat een patroon van druggebruik. Wij veronderstellen dat de diepere motivatie van het gebruik van ecstasy ligt bij de vrije keuze, de wilsact van de gebruikers: de leden van de ravecultuur weigeren het stigma *desperado* te zijn. Binnen het kader van het hoge belang dat zij hechten aan genot, kicks en sensaties kiezen zij overwogen voor het gebruik van ecstasy binnen de recreationele setting van de “*site festif*”. Dit discours poogt een licht te werpen op het zelfbeeld van ecstasygebruikers, het zelfbeeld in relatie tot verwachtingen die de maatschappij koestert ten aanzien van sociaal wenselijk geachte gedragingen van deze gebruikers. Het toont middels een studie van de ravecultuur aan hoe maatschappelijk actieve trends en bewegingen het sociale gedrag, de mentaliteit, overtuigingen en handelingen binnen een subcultuur kunnen beïnvloeden en hoe deze getransformeerde en in voorkomend geval geradicaliseerde attitudes door subculturele leden die hierbij functioneren als cultuurtransmitters opnieuw worden uitgedragen naar de samenleving als omgordende periferie.